

Ferge Zsuzsa

KIKET ÉS MIT SZOLGÁL A 100 LÉPÉS PROGRAM? – ELLENTMONDÁSOS ELŐRELÉPÉSEK¹

Mögöttes megfontolások

A 2004 őszen hivatalba lépő miniszterelnök világosan látta, hogy az úgynevezett nagy reformokba akkor értelmetlen belekezdeni. Még ha szükségesek lennének is (amit az államigazgatási reform kivételével kétkel), és még ha meg is lettek volna a pontos, átgondolt javaslatok és forgatókönyvek (amelyek hiányoztak), akkor sem lehet fél év alatt demokratikus konszenzusra törekvéssel döntésekig eljutni. Így is volt azonban tömérdek kisebb-nagyobb megoldatlan, évek óta „elfekvő” probléma, mint a fekete gazdaság, vagy a közgyógyellátás hiányosságai. Voltak régóta harsány adócsökkentési követelések, erősebb csoportok által képviselt pénzügyi igények. Volt néhány olyan ügy is, amelyek súlyosan érintik a társadalmi összetartozást, ám a korábbi kormányzati ciklusokban kezelésük elmaradt, sőt olykor maga a jelenség is homályban maradt. Ilyenek például a lakásvesztés, eladósodás, gettósodás. Ezek egy részét társadalomtudományi kutatások megrendítő részletességgel mutatták be, a kutatások kormányzati hasznosítása azonban erőtlen maradt még 2003–2004 során is, amikor pedig valami elkezdődött például a lakásnyomor enyhítése érdekében.

Gyurcsány kormánya a teendők végtelen tömegéből választott ki 2005 tavaszán egy viszonylag áttekinthető, többé-kevésbé szervezett cselekvési tervvé alakítható halmazt. Ebből lett a 100 lépés program, amely 2005 májusától kezdve fokozatosan építkezik. A 2005. június végéig megismert elemei hat nagy területet érintettek, a 2005. november 8-áig nyilvánosságra hozott részletek (amelyeket e tanulmány át tudott tekinteni) további legalább 5 területet. Az első időszakban a munkaerőpiac, a családi ellátó rendszer, az oktatáson belül a szakképzés, az egészségügy, a lakásügy és az adózás kerültek napirendre. A második időszak témái a mezőgazdaság, a közoktatás javítása főként kisebb településeken, a nyugdíjrendszer korrekciója, a gyermekegészségügy, és néhány még kevéssé kidolgozott, vagy legalábbis sajátos logikájú további lépés, főként a tőzsdéhez-pénzügyekhez kapcsolódóan. A 100 lépés elemeit az 1. táblázat mutatja be.

A miniszterelnök induláskor bejelentette a program átfogó célját is, a teendők kijelölésének gyakorlatát is. A fő közös célok a gazdasági versenyképesség és az igazságosság jobb összhangba hozása, vagy másként az, hogy „Magyarország ne csak szabad, de igazságos ország” legyen. Az összetartó célokhoz – amelyek közül a szövegekben az igazságosság kapott és kap nagyobb hangsúlyt – a kormányzat nem akart új, nagylélegzetű, hosszú távú programot rendelni. Épp ellenkezőleg: a gyakorlatot tekintve abból indult ki, hogy „az élet legalább száz területén vannak apró, hétköznapi nyavalyáink”, amelyek gyógyítására legalább száz „hétköznapi, gyakorlatias” lépésre van szükség. A programkészítés technikája az lehetett, hogy az egyes szakterületek (első ren-

1. táblázat. 100 lépés megismert elemei – 2005. május 30.–november eleje

A programban időrendben megjelenő területek, zárójelben a kiemelt súlypontokkal	A programban megjelelt lépések száma	A nyilvánosságra hozás időpontja a 100 lépés honlapján (web)
1. Munkaerőpiac	15	Május 30
2. Egészségügy 1. (sürgősség, közgyógyellátás)	21	Május 31
3. Családtámogatás	8	Május 30
4. Iskola 1 (szakképzés)	14	Május 31
5. Otthon és környezet (Lakótelep program)	6	Június 3
6. Adózás	13	Június 28
7. Mezőgazdaság	7	Július 6
8. Iskola 2 (kisiskolák)	7	Szeptember 1
9. 'További lépések' (tőzsde fejlesztés, stb. elég vegyes halmaz)	8?	Szeptember 29
10. Nyugdíj	8	Október 5
11. Egészségügy 2. (Gyermek-ifjúság egészségügy)	21	November 11

den az illetékes minisztériumok, alkalmasint más intézmények) igyekeztek kasszát csinálni, hogy hol vannak rendezetlen ügyeik, hol torzítanak – a versenyképességet vagy a kohéziót érintő kérdésekben – már meglévő intézkedések, vagy hol hiányoznak ilyenek. Az sem zárható ki, hogy egyes égető kérdések felhívták magukra a miniszterelnök figyelmét, aki programot keresett ezek megoldására.

Utólagos, de időben még távlatok nélküli értékelésem szerint a legtöbb lépés megfelel az előre rögzített kritériumoknak: vagy a „versenyképességet”, vagy az igazságosságot, sok esetben mindkettőt szolgálja. A konkrét lépések kiválasztásánál feltehetően nemcsak az játszott szerepet, hogy az adott lépés gyorsan megkezdhető legyen, hogy megvalósítása a gyors kezdés után belátható idő – mintegy 5 év – alatt megvalósítható legyen, hanem az is, hogy ne legyen súlyos költségvetési kihatása.

A programok az egyes részterületeken nem átfogó igényűek. Többnyire kisebb szegmensekkel, alkalmasint a legelhanyagoltabb problémákkal, olykor talán véletlenszerűen előkerülő témákkal foglalkoznak. Hogy ezek pontosan beleillenek-e valamilyen elvontabb kritériumok alapján összeállított társadalmi sürgősségi sorrendbe, ez egyszerűen megállapíthatatlan, hiszen hivatalos sürgősségi sorrend nem létezik, a kutatók és politikusok pedig saját értékeik szerint állítanak föl (ha fölállítanak) ilyen sorrendeket. Mint-hogy a program gyors cselekvést igényelt, az egyes részletek messze nem egyformán átgondoltak és kidolgozottak. Az én ismereteim és megítélésem szerint meglehetősen eltérő a lépések előkészítettsége. A bevont területek talán nagyobb részére jellemző a részleteiben kiérlelt, hatásaiban végiggondolt és kiszámított elem. Ilyennek vélem a családtámogatási rendszer átalakítását, amely mögött számos, a szegénységet és egyenlőtlenségeket feltáró kutatás áll, és amelynek többéves reform-előmunkálatait² ismerem. Ilyennek vélem a nyugdíjrendszer belső aránytalanságait néhány év alatt korrigáló programot, amelynek részleteivel a Társadalombiztosítási Főigazgatóság szakemberei évek óta szinte folyamatosan foglalkoztak. Előzetes ismereteim szerint a gyermekegészségügy programja mögött egészségkutató intézetek hosszú évekre visszanyúló munkája, sokféle egészségügyi szakember részletes vitája áll. A teendők és hatásszámítások részletezettségéből kikövetkeztethetően jelentős előmunkálatok állhattak a panelprogram mögött. A

foglalkoztatási lépések mögött rengeteg korábbi próbálkozás volt (például a gazdaság fehérítésére), amelyekből adódtak itt értelmezhető tanulságok. Több esetlegességet vélek jellemzőnek a munkanélküli ellátások változtatására, az amúgy egy-két kulcsproblémát érintő második iskolaprogramra, és kivált az erősebb csoportok érdekeit külső kontrollok nélkül megjelenítő adó-, tőzsde-, vagy kultúrátámogató lépésekre.

Az egyes lépések 2005 szeptemberétől fokozatosan kerülnek bevezetésre. Ha törvénymódosítást igényelnek, és a javaslatokat a parlament elfogadja, vagy ha több előkészítés szükséges, akkor a legkorábbi lehetséges bevezetés ideje 2006. január. Az egyes lépések súlya és jellege igen különböző. Egy-két kivétellel nem annyira a megteendő intézkedések közeli hatása a jelentős, mint az irány, ami felé a lépések a mai berögződöttségeket elmozdíthatják. A továbbiakban nem az egyes lépéseket kommentálom, inkább a változások kivehető irányát igyekszem tisztázni. A számszerűen is értelmezhető aprólékos elemzés – amelynek alapanyaga az 1. táblázat – célja annak kibontása és összegzése, hogy mennyire szolgálják a részletek az egészet. Céлом nem az egyes lépések részletes bírálata (jóllehet néhol kiteszek kérdőjeleket), hanem az egész konstrukció szociálpolitikai-szociológiai elemzése.

A '100 lépés' tartalma

A *munkaerőt* érintő elgondolások a munkaerőpiac két szegmensével foglalkoznak: a munkanélküli ellátásokkal, és a szürke-fekete zónák fehérítésével. Az első területen a fő elvi cél a munkanélküli státus megváltoztatása, a gyakorlati pedig a munkanélküliek „visszaöztönzése” az aktív munkába. Az ellátások átnevezése – munkanélküli járandóság helyett álláskereső támogatás – nagyon jó szolgálatot tehet. Itt és most nem szolgál többet, mint a munkanélküli stigma csökkentését, ám elvben ennél mélyebb tartalma lehet. A munkanélküliséget egyre inkább úgy kell ugyanis tekintenünk (akár elfogadjuk ezt a kimenetet, akár nem), mint a munkajogokat és munkabiztonságot tudatosan gyengítő „rugalmas” globális munkaerőpiac szerves tartozékát, amely potenciálisan mindenkint elérhet kisebb-nagyobb gyakorisággal. Ha ez így van – és eddig ilyenek a tapasztalatok –, akkor az álláshiányos periódusokban valamilyen identitásmegőrző lehetőségeket, státusfenntartó jogosultságokat valóban célszerű fenntartani. Ha a cél ez, akkor az 'álláskereső támogatás' egyszerűen szolgálná a méltóság megőrzését és a létfeltételek összeomlásának megakadályozását. A tervezett intézkedések ezt a célt a retorikán túl (amelynek főként szimbolikus jelentősége van) csak részben szolgálják. A munkába való gyors visszaöztönzést főként a munkanélküliek ellátásainak módosítása kívánja segíteni. Ez a jelenlegi összetevők átstrukturálását, egyes elemek javítását, mások színvonalrontását jelenti. Lényegük a (talán túl rohamosan) csökkenő, egészében alacsony szinttel „öztönző”, együttműködési kötelezettséggel együtt járó ellátások.

Az elgondolás nem új. Az Unió számos országában szigorították meg az utóbbi években (a jogok és kötelezettségek jobb egyensúlya, illetve a jobb munkára ösztönzés érdekében) a munkanélküli ellátás hozzájutási feltételeit. Ám – ahogy ezt egy 2005. októberi, a kirekesztés elleni cselekvési tervet összefoglaló közös jelentés megjegyzi – nem bizonyított, hogy az ilyen intézkedések pozitívan hatottak volna a legnehezebb munkaerő-

piaci helyzetű csoportok visszaintegrálására, és azt sem vizsgálták a tagállamok, hogy a juttatások csökkentése vagy elvesztése mennyire súlyosbítja a már szegény csoportok helyzetét.³ Ezek a kérdőjelek a magyar intézkedések esetében is kitéhetők. Mindig kérdés ugyanis, hogy lesz-e mire ösztönözni, és lesz-e kivel együttműködni. A munkahelyek hiánya – kivált kisebb településeken – nem csak azon múlik, hogy akar-e valaki dolgozni. A nagyobb településeken is óriási akadályt jelent a képzettség hiánya. Ha pedig a munkalehetőség valóban elérhetetlen, akkor az alacsony, vagy hiányzó ellátás teljessé teszi a társadalmi leépülést. Az együttműködésnél kiemelt szerepe lehetne az „egyénre szabott” álláskeresési segítségnek, amelyet a munkaügyi és szociális szolgálatok együttműködése biztosítana. A feltételes mód itt arra utal, hogy Magyarországon eddig kevésbé sikerült megtalálni a különböző közösségi szolgálatok együttműködésének módját, és az sem biztos, hogy van megfelelő számú jól képzett szakember. Fogalmazhatok ennél határozottabban is: biztosan nincs kellő számú ilyesmire képzett szakember.

A sűrű-fekete zónák fehérítését főként olyan konstrukciók szolgálják, amelyek egyfelől jogokkal és jogosítványokkal ruházzák fel a kiszolgáltatott alkalmi, átmeneti, első alkalommal munkát vállaló stb. munkák végzőit, másfelől szigorúbban ellenőrzik és szankcionálják a törvényt megszegő munkáltatókat. E konstrukciókban az ösztönző és szankcionáló elemek talán eléggé egyensúlyban vannak ahhoz, hogy jobb eredményt hozzanak számos, eddig sikertelen próbálkozásnál.

Az *oktatás* elsőként bejelentett lépései egyetlen területtel foglalkoztak, a szakképzéssel. A 15 éve elhanyagolt szakmai képzés és a szakiskolák színvonalemelése, szakképzési kínálat és kereslet jobb összeigazítása valóban hézagpótló lehetne. A 2005. szeptember elején bejelentett lépések egy része alapvető problémákat ismer fel, mint az iskolai szegregáció, vagy a kistépelülések oktatási problémái. Más részük meglehetősen esetleges, mint például a pedagógusok kedvezőbb nyugdíjazási feltételei. Sajnos a lényeges problémákra adott válaszok is rögtönzöttek tűnnek, illetve túl általánosan fogalmazottak. A „saját településen élő hátrányos helyzetű tanulók kötelező felvétele” mint a szegregáció elleni lépés, kétélű eszköz lehet. Ha sok a kötelezően felveendő rossz helyzetű gyerek, akkor a jó helyzetű tanulók fognak ebből az iskolából eltűnni. Ennek az elvándorlásnak az ellenszere lehet a helyi iskolák színvonaljavítása, amely több formában szerepel a vázolt lépések között. A részcélok fontosak és jók. Valóban jó lenne minden kistépelülésen óvoda, vagy több iskola által közösen alkalmazott olyan szakember, mint mondjuk a logopédus. Ám sem időtávok, sem források nincsenek megjelölve, csupán annyi, hogy a kormányzat e célokat „ösztönzi”. Vagyis a megjelölt irány megítélésem szerint jó, használna a leszakadó kistérségekben élőknek, de a célok elérésének módja és eszközei tisztázatlanok.

A *családtámogatási rendszer átalakítása* – amelyet 2005. november 7-én az Országgyűlés elfogadott – tűnik a 100 lépés program legfontosabb elemének mind átfogó jellegét, mind tartalmát tekintve. A javaslat összevonja a három jelenlegi ellátást, azaz a családi pótlékot (amely mindenkit, azaz 2,2 millió gyereket megillet), a segélyjellegű gyerekvédelmi támogatást (amelyet 2005-ig 6–700 ezer gyerek kapott, nem nagyon jól célzottan), és a gyermekek utáni adókedvezményt (amelyet kb. 1 millió gyerek után tudtak teljesen vagy részben igénybe venni). Ezt a teljes összeget osztja el az új rendszer univerzális elvek alapján, a nehezebb helyzetű csoportok esetében differenciáltan. Megmarad tehát a nagyobb családi pótlék a nagyobb családoknál, a fogyatékos

gyermek számára, az egyedülálló szülőknél. A rendszert kicsit megbontja, hogy a sokgyerekes családok továbbra is levonhatnak adókedvezményt (ha van elég jövedelmük).

Az átalakítás (szerintünk) legnagyobb előnye, hogy (legalább a pénzbeni ellátásoknál) megszünteti a tömeges segélyezést. Pénzbeni nyereséget ez „csak” annak a jó félmillió gyereket nevelő csoportnak hoz, akik eddig a segélyhez nem voltak elég szegények, az adókedvezményhez meg nem elég jómódúak (azaz nem volt miből levonni), továbbá azoknak a legszegényebbeknek, akik eddig nem is tudták, hogy kell a segélyt kérni. (Beclsések szerint több mint 100 ezer gyerek.) Jelentős előny azonban (még ha több pénzt ma nem is jelent) az eddig segélyezettéknél a biztonság és méltóság erősödése. Náluk a rendszeres jövedelem kiszámíthatóbbá válik, mentesülnek az eddigi megalázó és az államigazgatás számára költséges procedúráktól (kérelmezés, évenként kötelező környezettanulmány), és megszűnik a segély munkára ellenőztönző hatása. Sajnos a járulékos ellátásokat – ingyenes iskolai étkezés, könyvek – az új rendelkezések szerint továbbra is a jegyzőnél kell igényelni, és a törvény a vagyonvizsgálat szükségességének rögzítésével meghagyja a környezettanulmány gyakorlatát. Ezzel fennmarad az egész iszonyú segélyezési bürokrácia (Szalai, 2004).⁴ A dokumentum mintegy szegénységi bizonyítványként fog működni. Igaz, más ellátásokhoz is hozzájutást biztosít, viszont meghagyja, vagy még tovább erősíti egy-egy iskolán belül a szegényeket a többiektől elválasztó választóvonalakat. Itt még egy óriási lépésre lenne szükség ahhoz, hogy az államigazgatás – és a polgárok – szemléletváltozása lehetővé tegyen egy ennél európaiabb és olcsóbb megoldást. Nevezetesen például a bizalomra épülő eljárást, amely elfogadja (miként az adófizetésnél) az önbevallást, és ezt csak szűrőpróbaszerűen ellenőrzi. Ám a családátogatási rendszer viszonylag jól előkészített módosítása így is jogerősítő.

A családi pótlék havi összegeinek változtatása megítélésünk szerint rosszul van kalibrálva. Részletes számítások szerint ugyan keveseknek árt, de a szegények többségének alig használ, az átlagos helyzetűeknek gyakran jelentős javulást hoz, és a vesztesek közé a legmagasabb jövedelműek mellett a sokgyerekes családok egy részét is besodorja (2. táblázat).

2. táblázat. Változás 2005 és 2006 között a különböző összetételű és jövedelmű családoknál

Rövidítések:
 – =Romlott
 0 = Nem változott (max 3% változás)
 + =Javult

Háztartás típus	Szegényebb	Átlagos – Jobb helyzetű*	Nagyon jó helyzetű (6 millió felett)
Házaspár 1 gyermekkel	0	+	
Házaspár 2 gyermekkel	0	+	
Házaspár 3 vagy több gyermekkel	0	+	–
Egyedülálló 1 gyermekkel	0	+	
Egyedülálló 2 gyermekkel	0	+	
Egyedülálló 3 vagy több gyermekkel	0	–	

* Továbbá a szegények egy része, azok, akik nem tudták igénybe venni a gyerekvédelmi támogatást (becslések szerint 200 ezer gyerek). Darvas Ágnes számításai alapján, az univerzális 13. havi családi pótlék jövedelem-függő 5000 Ft-os támogatással alakulása figyelembe vételével.

A változtatás így is inkább javítja, mint rontja a társadalmi igazságosságot. Előnyei, hatékonysága azonban akkor mutatkoznának meg igazán, ha színvonala – mindenekelőtt a három- és többgyerekeseknél, a kis gyerekeknél, a gyermeküket egyedül nevelőknél – jelentősen javulna.

Az *egészségügy* első körben említett lépéseiből néhány azt segíti elő, hogy az elmaradott térségekben jobban el lehessen jutni a sürgősségi ellátásokhoz, vagy hogy bővüljön a prevenció. Más részük inkább költségkímélőnek látszik, mint például a receptfelírási szabályok módosítása. A közgyógyellátás módosítása valószínűleg racionálisabb, nagyobb választási szabadságot biztosító rendszert jelent. A módosítás a nagyon beteg és szegény csoportokat rosszul érintheti, de a probléma korrigálható. Potenciálisan veszélyesnek, mindenképp tovább tárgyalandónak tartom az egészségügyi ellátásban a piaci biztosítási logika erősítését. A járulékbefizetés növelésének igénye természetesen jogos azok esetében, akik jövedelmüknek csak egy része után fizetnek járulékot (és nyilván adót). Veszélyesnek ama mondatot tartom, hogy azok, akik „önhibájukon kívül” nem rendelkeznek biztosítással (és akik többsége nyilván szegény), csak egy alapsomag biztosítható (sürgősségi ellátás, közegészségügy, anya- és csecsemővédelem). A veszélyt az jelenti, hogy e csoport részére kialakulhat egy elkülönített szegényellátó rendszer, illetve, hogy nem kapják meg a gyógyulásukhoz szükséges ellátásokat. Azt hiszem, a szegénység alakulásának és adott egészséghelyzetünknek a fényében ez megkérdőjelezhető irány.

A novemberben napvilágot látó új elemek többsége az újonnan elkészült Nemzeti csecsemő- és gyermek-egészségügyi program része. Minden összetevője valóságos bajokra keres választ a csecsemőhalandóság csökkentésétől a fiatalkorúak túl gyakori öngyilkosságáig. A védőnői hálózat megerősítése, a gyermek szakorvosok számának növelése, a gyermekek kórházi ellátásának javítása és néhány más elem mind elsődleges fontosságúak. E bajok többsége a szegények, a kis településeken élők körében gyakori, azaz a programnak van szegénységellenes, a társadalmi igazságosságot szolgáló vonzata. Költségvetési vonatokról az eddig megismert anyagokban nincsen szó.

A *lakásügy* kapcsán a 100 lépés programba került be egy olyan panelfelújítási program, amely a leromlott lakótelepek többnyire kis jövedelmű, nehezen élő rétegeinek ad esélyt lakásuk és környezetük javítására. Néhány hasonló irányú intézkedés, mint az első, relatíve olcsó lakás megszerzését szolgáló Fészekrakó, illetve néhány lakásmentő program – adósságkezelés, régi adósságok állami kivásárlása – már korábban elindultak. A panel-program építőipari kapacitásokat is mozgósíthat, ami a költségvetésnek is előnyös. Ugyanakkor mindez valószínűleg nem elég ahhoz, hogy ellensúlyozza a költségvetési szigorítások lakáspiacra, első lakás megszerzésére, valamint az építőiparra gyakorolt kedvezőtlen hatását, és mindennek negatív költségvetési következményét.

A *nyugdíjemelések* öt évre előre végiggondolt programja részben korábbi – igazságtalanságokat is jelentő – torzulásokat korrigál, részben kifejezetten a legszegényebbeknek nyújt segítséget (özvegyinyugdíj-emelés, távfűtési támogatás). Az idősek és rosszabb helyzetűek körülményeit javítja néhány, a 100 lépés között nem felsorolt elem, például az időskorúak járadékának, vagy a súlyosan fogyatékosokat gondozók ápolási díjának emelése.

A *mezőgazdasággal* kapcsolatos kisebb korrekciók főként a mezőgazdaság modernizálását, esetleg a versenyképesség javítását szolgálják. Társadalmi hatásukat kompetencia hiányában nem tudom megítélni.

Az *adórendszerrel* kapcsolatban ebben a keretben a legmagasabb áfa- és személyi jövedelemadó kulcsok csökkentése került napirendre. A második inkább kakukktojás a „100 lépés keretében”: sem az igazságosságot, sem a költségvetési egyensúlyt nem látszik szolgálni.

Az *egyéb lépések* közül a *tőzsdével* való megállapodások a tőzsdét, a kisebb vállalkozásokat, és főként a jelentős megtakarításra képes réteget támogatják. Mindennek csak a versenyképességhez lehet némi köze. Az igazságosságot nagyon kevésbé szolgálják, alkalmasint rontják (például új adó- és adójóváírás-kedvezményekkel). Megítélesem szerint ugyanilyen kérdéses, ha nem épp visszas a *kortárs képző- és iparművészet olyan új támogatása*, amely a teljes beszerzési értéket levonhatóvá teszi az adóalapból. Ez valószínűleg sokkal több hasznot fog hozni a vásárlóknak, mint a művészeknek. Inkább erős lobbik érdekét vélem itt megjelenni, mint más közös érdekeket vagy értékeket.

Az elemzés dimenziói

A 100 lépés program a felsoroltaknál sokkal több konkrét intézkedést, vagy intézkedési szándékot tartalmaz. A továbbiakban ezen elemek tartalmát vizsgáljuk meg olyan szempontból, hogy mennyire érvényesülnek bennük a feltételezett, illetve kimondott kormányzati szándékok. Egy-egy ilyen vizsgálati metszetet kutatási „dimenzióknak” tekintünk. Részben értéktartalmúak, például arra kérdeznék rá, mennyire szolgálhatja az adott intézkedés a szolidaritást vagy társadalmi igazságosságot. Másik részük gyakorlatias, azt próbálja előre becsülni, hogy az adott lépés csökkenti-e, illetve növeli-e a költségvetés kiadásait vagy bevételeit, vagy hogy milyen társadalmi csoportoknak jelent előnyt, illetve hátrányt. Az értékelések többsége (más mérce alig lévén) aligha tükrözhet mást, mint a szerző szubjektív becslését. (Néhány esetben a program többé-kevésbé pontosan jelzi a költségvetési kihatásokat, ezeket természetesen figyelembe vettem.⁵) Számszerű mértékek hiányában a táblázat csak olyasmint tüntet fel, hogy az adott dimenzió esetében a hatás (a megadott értékelési szempont szerint) pozitív vagy negatív (ha pozitív = +, ha negatív = – jel). Ha a hatás bizonytalan nagyságú, vagy nem túl erős, egy plusz vagy mínusz jel van, ha becsülhetően nagyon erős, akkor kettő (+ +, vagy – –). Két oszlopban nemcsak ezek a jelek, hanem rövidítések is szerepelnek, azon társadalmi csoportokra utalva, amelyek számára az adott intézkedés kedvező, vagy kedvezőtlen.

A mögöttes, vizsgált dimenziók a következők:

1. **VERSENYKÉPESSÉG:** sajnos a politikusok nem nagyon használnak részletes definíciót, pontosabban sokféle értelmezés létezik egymás mellett. A napi politika leggyakoribb, itt is használt értelmezése elég korlátozott. A versenyképességet úgy értelmezi, hogy mennyire képesek a cégek nyereséget elérni a piacon, különösen a világpiacon, és mennyire képesek hozzájárulni a gazdaság növekedéséhez.
2. **KÖLTSÉGVETÉSRE HATÁS:** az 1. táblázat csak azt jelzi, hogy az adott intézkedés növeli-e, vagy csökkenti az állami újraelosztást, tehát az állami elvonás-elosztás

egészét. Azaz a + szimbólum jelenik meg akkor is, ha az adott intézkedés a költségvetés bevételeit növeli, és akkor is, ha a kiadások nőnek. Megfordítva: a mínusz jel vagy kevesebb bevételre, vagy kevesebb kiadásra utal. A költségvetési hatást a program néhány esetben konkrétan jelzi, többnyire azonban csak becsülni tudtam.

3. KIKNEK KEDVEZ AZ INTÉZKEDÉS, AZAZ MILYEN TÁRSADALMI OSZTÁLYOKRA VAGY NAGYOBB CSOPORTOKRA NÉZVE ELŐNYÖS AZ INTÉZKEDÉS?

Kisebb-nagyobb önkényességgel és bizonytalansággal a következő, a szó hétköznapi értelmezésének megfelelő csoportokat azonosítottam:

- A = Alsó osztály, szegények általában
- M = Munkások (ha ez világos)
- AK = Alsó középosztály
- K = Középosztály egésze
- FK = Felső középosztály (a kiemelkedően gazdagok nélkül)
- F = Felső réteg, gazdagok
- E = Mindenki (potenciálisan).

4. KIKET ÉRINT ROSSZUL AZ INTÉZKEDÉS, AZAZ MILYEN TÁRSADALMI OSZTÁLYOKRA VAGY NAGYOBB CSOPORTOKRA NÉZVE HÁTRÁNYOS?

A csoportok az előzőekkel azonosak.

5. AZ ÚJRAELOSZTÁS IRÁNYA. Ha a lépés szándéka szerint felülről lefelé csoportosít át költségvetési forrásokat, vagy egyáltalán, a rosszabb helyzetű rétegek, csoportok helyzetét javítja, akkor a hatást pozitívnek értékelem (+). Ha a felsőbb rétegeknek kedvez, akkor, mint „felfelé újraelosztás”, negatív az értékelés (-). Az átcsoportosítás nem értelmezhető mindig szó szerint, azaz úgy, hogy egy adott lépés egyidejűleg ad valakinek és elvesz valakitől. A felső adókulcs csökkentése elvileg csak a jobb helyzetűeknek ad, és konkrétan nem vesz el senkitől semmit. Áttételesen azonban mégis átcsoportosít forrást.

6. HOGYAN HATHAT AZ INTÉZKEDÉS A MUNKAJOGOKRA ÉS SZOCIÁLIS JOGOKRA? Noha ez a szempont Magyarországon nincs eléggé előtérben, fontossága rendkívül nagy. Ha a jogok gyengülését sejttem, a jel negatív, ha erősödését, pozitív.

7. MI LEHET AZ INTÉZKEDÉS HATÁSA A TÁRSADALMI SZOLIDARITÁSRA? A szolidaritásnak sokféle értelmezése él, nincs politikai közmegegyezés. Itt a fogalomba mindhárom szokásos értelmezést beleértem, azaz a szolidaritást mint a gyengék segítségét, mint viszonyossági alapú kölcsönös segítséget, végül mint a társadalmi kohézió, összetartozás erősítését.

8. MI LEHET AZ INTÉZKEDÉS HATÁSA A TÁRSADALMI IGAZSÁGOSSÁG-RA? Ezt a fogalmat is a hétköznapi értelemben használom, ami valószínűleg kifejezi a többség igazságérzetét. Az igazságosság és a szolidaritás fogalmai nagyon közel esnek egymáshoz – egyes esetekben azonban a hatás szétválasztható.

3. táblázat. A 100 lépés program egyes, a táblázat szempontjai szerint értelmezhető elemeinek becslült gazdasági és társadalmi hatásai (július végéig meghirdetett lépések)

Érintett területek, azonosítható hatású lépések*	Versenyképesség erősítő +, gyengítő -	Költségvetés növelő +, csökkentő -	Milyen csoportoknak jó?	Milyen csoportoknak rossz?	Újraosztás iránya pozitív +, negatív - (teljék)	Szociális és munkajog erősítő +, gyengítő -	Szolidaritás erősítő +, gyengítő -	Igazságosságot erősítő +, gyengítő -
1	2	3	4	5	6	7	8	
MUNKAEROPIAC, összes említett lépés száma: 15								
MUNKANÉLKÜLI ELLÁTÁS								
Első 3 hó az eddiginél valamivel több	+	E		+?	+	+?	+	+
Köv. 6 hó kevesebb	-		E, főleg A, AK, _	-	-	--	-	-
Köv. 3 hó min bér 40% (nyugdíj előtt, stb. hosszabb időszak)	+		E, főleg A, AK	+	-	-	+	+
Inenzív álláskeresés, együttműködés kötelező, m. ügyi és. szoc. szolgálat személyre szabott segítés	+	A	A		-	-	+	+
MUNKANÉLKÜLI ELLÁTÁS, együtt								
GAZDASÁG FEHÉRTÉS	1+	3+, 1-	E, A	2E, 3A, 2AK	2+ 1-	1+, 3-	1+, 1-, 1--	3+, 1-
Magán alkalmi munka 200 nap, közteher jegy, 75% adóból leírható, mg. alk.munka hosszabb	+		A, K, F		+		?	?
Fehértés érdekében szigorúbb ellenőrzés, TB felügyelet	+							+
Premium év. nyd. előtt részmunka nyd.járulék kiegészítve	+				+		+	+
START: 25 (dipl. 30) év alatt 34% helyett 90 ezer Ft-ig 15, 25% közteher (1-2 év)	?	+			?		+	+
GAZDASÁG FEHÉRTÉS, együtt								
	4+		A, K, F		1+	2+	2+	2+
OKTATÁS, összes említett lépés száma: 14								
Több pályamintáció, szakképzés szak(köz)iskolában	+		M		+			+
22 új térségi integrált szakképző kp	+							
Szakkiskolában pótolható befejezetlen ált. isk.	+		M		+		+	+
Újraavató: 2000 fiatalnak támogatás	+		M		+		+	+
Több tanulószervezés, több támogatás	+		M		+		+	+
50 év felett támogatás 2. szakképzéshez	+		M		+		+	+
OKTATÁS, együtt								
	4+	6+	5M		5+		4+	3+
CSALÁDTÁMOGATÁS, összes említett lépés száma: 8								
Családi pótlék növelése (eddigiek beépülésével), gyvt megszűnése, adókedv. csökkentés	-+				+	++	+	+
Ebből: gyvt beépülés	0	A			++	++	+	++
Adókedvezm. lefaragás	+		FK	FK, F	+		?	+
Egyedülálló szülőnél kis emelés	+		E		+			
Fogy.gyereknél jelentős emelés	+		E		+	+	+	+
"Családi segély" legszegényebbeknek (természetben főleg, esetleg korábbiál kevesebb)	+		A	A	+		+	
Gyes mellett teljes munkaváll (esetleg több kv. befizetés)	+?							
CSALÁD-TÁMOGATÁS, együtt								
	5+, 1-	2E, 2A, 1 FK	1A, 1FK, 1F	5+, 1++	1+, 2++	4+	4+	4+, 1++

FERGE ZSUZSA – ...ELLENTMONDÁSOS ELŐRELÉPÉSEK

137

EGÉSZSÉGÜGY, összes említett lépés száma: 21										
4 új sürgősségi osztály	?	+		E					+	
Helikopter bázisok		+		E					+	
Új mentőautók		+		E					+	
Több raktársítás, szűrőbusz, szervezett utazás		+							+	
Háziorvos praxisalap, ét. állapothoz igazodó fejkvóta		+							+	
Azonos hatóanyagúiból olcsóbb gyógyszer		-								
Közgyógyellátási keret szigorúbb		-			A (súlyos, tartós beteg)					
Extra szakorvos, kórház, stb. igény fizető		+			FK,F				?	
Járulékfizetés szigorúbb nyilvántartás, jobb járulékbekajlás munkáltatótól		+			K				+	
'Kék munka' után több járulék		+						+	+	
Mindenki (tután) fizessen valaki, minden nem-kereső után állam (kicsik, aki segíti se kap), tőkés is legalább annyit, mint átlagos fizetésű		+			FK,F		?		+	
Aki nem fizet, et 'alapsomag', sürgősség, közegészségügy, anya-eseccsemő el.		-			A				--	
EGÉSZSÉGÜGY, együtt	0	9+ , 3-	4E		2A, 1K, 2FK, 2F		1+ , 1-	1+ , 2-	6+	4+
LAKÁS, összes említett lépés száma: 6										
Panel plusz, 20 Mrd kedvezményes hitel lakóközösségnek, önkormányzatnak önrészhez		+		AK (ebben sok M)			+		+	
Panel plusz saját kamatfizetést állam vállalja, teljesen, ha rászorult, 1900 Ft /hó ha lakásfenntartási támogatásra jogosult		+		A, AK			+		+	
Távho árelenőrzés		+		E						
Több lakótelepi rendőrség		+								
Pályázat környezeti javításra		+								
LAKÁS, együtt	0	5+	1E, 1A, 2AK				2+		2+	
ADÓ, összes említett lépés száma: 6										
Áfa 25-ről 20-ra, áram+ nem alapvető cikkek		+		E, K, F						
Cigaretta, alkohol, gk járulék nő		+								
SZJA felet 38-36%-ra, 18% plafon 1500-ról 1550 ezer Ft-ra		+		FK,F					--	
Önkéntes kölcsönös biztosító adókedv-t befizeti pénztármak állam		+		F (biztosítók)					--	
Munkáltatói adómentes juttatás (500 ezer, max. 15%		-?			AK?, F					
Társasági adó 5 millióig 10%/ra csökken		+		K			?		-	
Iparüzési adó levonható (2-ről 1,68%) (+		K, F			?		-	
Et. egységes h 3450-ről 1950-re		+		K, F			?		-	
Et járulékalap szélesedik (kis mellékjövödelmek is beszámítanak, szigorúbb ellenőrzés)		-					?		-	
Luxusadó, 100 mill felett, 0,5 %		-			F		+		+	
ADÓ, együtt	6+ , 2-	3+ , 4- 2--	1E, 4K, 1FK, 5F,		1AK, 2F		1+ , 1- 1--	4- , 1--	1+ , 1--	

* A táblázatba foglalt rövidítéseket, egyszerűsítéseket, egy szerűsítéseket tett szükségessé. A rövidítések teljes kibontásához az eredeti programmal való összevetés adhat segítséget.

Az 3. táblázat a program minden egyes elemét (ahol ez egyáltalán elvégezhető az adott információmennyiség mellett) minden fenti szempont szerint megvizsgálja. Ezt az elemzést (idő hiányában) csak a július elejéig nyilvánosságra került lépéseknél tudtuk elvégezni, de előzetes becslésünk szerint a későbbiek kevéssé változtatnak a következtetéseken.

Az egyes lépések aprólékos minősítése kockázatos vállalkozás. A táblázatban megjelenő ítéletek azt sugallják, hogy lehet egyértelműen dönteni. Igaz, ha végképp lehetetlennek véltem az ítélezést, kivettem a kérdőjeleket. Ám ahol nincs kérdőjel, ott is vitathatóak az ítéleteim, és nem csak az értékek (igazságosság, szolidaritás) esetében. A részletezés azt segíti, hogy a végül levonható következtetések elérésének útja átlátható és ellenőrizhető, alkalmasint módosítható legyen. A részletes elemzés kísérletnek tekintendő, a továbbgondolkodást segítő kiindulásnak. A 4. táblázat e részleteket összefoglalja, és reményeim szerint az eredményeket áttekinthetőbbé teszi.

E végtelenített táblázatból a területenkénti összesítések együttes megjelenítése (4. táblázat) első látásra roppantul meggyőző. Úgy tűnik, hogy a program teljesíti vállalt céljait, a versenyképességet és a szolidaritást vagy igazságosságot szinte minden részterületen összegegyezteteti. 11 lépés a versenyképességért, 19 a szolidaritásért és ugyanennyi az igazságosságért (az én általam vallott értékrend szerint) jó arányok. A költségvetési hatások összesítése – csupán a pluszok és mínuszok összeszámlálása alapján – nyugtalanító lehet azok számára, akik az euróövezethez csatlakozáshoz szükséges konvergenciakritériumokat, mindenekelőtt az államháztartási hiány csökkentését középpontba helyezik. Igaz, bár erről ritkán esik szó, önmagában a költségvetés nagysága, pontosabban az újraelosztás csökkentése *nem* uniós követelmény, csak önként vállalt, meglehetősen vitatható konvergenciakritérium. Ugyanakkor (saját mérlegelési szempontomból nézve) a költségvetési hatások, kivált más elemekkel, főként az újraelosztás irányának figyelembevételével együtt azt sugallják, hogy az állam jelentős erőfeszítéseket kíván tenni a nagyobb igazságosság érdekében.

4. táblázat. A 100 lépés program lépéseinek összesített hatásai
(3. táblázatban szereplő szimbólumok összesítése alapján)

Fő csoportok, együtt	Versenyképesség erősítő+, gyengítő-	Költségvetés növelő+, csökkentő-	Milyen csoportoknak jó?	Milyen csoportoknak rossz?	Újraelosztás iránya pozitív + (lefelé), negatív - (felfelé)	Szociális és munkajog erősítő+ gyengítő-	Szolidaritás erősítő+, gyengítő-	Igazságosságot erősítő+, gyengítő-
MUNKANÉLKÜLI ELLÁTÁS	1+	3+, 1-	E, A	2E, 3A, 2AK	2+ 1-	1+, 3-	1+, 1-, 1--	3+, 1-
GAZDASÁG FEHÉRÍTÉS		4+	A, K, F		1+	2+	2+	2+
OKTATÁS	4+	6+	5M		5+		4+	3+
CSALÁDTÁMOGATÁS,		5+, 1-	2E, 2A, 1 FK	1A, 1FK, 1F	5+, 1++	1+, 2++	4+	4+, 1++
EGÉSZSÉGÜGY	0	9+, 3-	4E	2A, 1K, 2FK, 2F	1+, 1-	1+, 2-	6+	4+
LAKÁS		5+	1E, 1A, 2AK		2+		2+	2+
ADÓ	6+, 2-	3+, 4- 2--	1E, 4K, 1 FK, 5F	1AK, 2F	1+, 1-, 1--		4-, 1--	1+, 1--
Összesen	11+, 2-	35+, 9-, 2--	9E, 5A, 2AK, 5M, 5K, 2FK, 6F	2E, 6A, 3AK, 1K, 3FK, 4F	17+, 1++ 2-, 1- -	5+, 2++ 5-	19+, 5-, 2--	19+, 1++ 1-, 1--

Tanulságok

Az összesítés a *kormányzati szándékokat* fejezi ki. A számok valóban azt sugallják, hogy a kormányzat versenyképes és igazságosabb országot akar. Megjelennek új elemek, új kormányzati elgondolások is. Az eddiginél sokkal nagyobb figyelmet kapnak a szegényebb csoportok, vagy szegényebb vidékek szükségletei. Ez a benyomás tovább erősödne, ha az előbbihez hasonlóan már fel tudtam volna dolgozni a szociális törvény módosításainak minden elemét, illetve a családi szociális minimum biztosítására vonatkozó legújabb elgondolásokat. Ugyanakkor van néhány aggasztó mozzanat.

A munkajogok és szociális jogok alig jelennek meg mint kormányzati ügy. Kevés intézkedés érinti a jogokat, és akkor sem mindig pozitív a hatás. A munkajogok erodálódása részben a vergődő munkaerőpiac mellékterméke, részben világjelenség. Nem tudom itt sem az okokat, sem az esetleges orvoslási lehetőségeket végiggondolni. Valószínűleg igaz azonban, hogy a munkajogok gyengülése, a munkanélküliséggel párhuzamosan, a korábban munkajogokkal alátámasztott társadalmi biztonságot ássa alá. Ennek ellensúlyaként hathat a szociális jogok erősítése, ez azonban a most kivehető szándékokban kevésbé tükröződik. (Még amikor lehetne erre hivatkozni, mint a segélytörtúra megszüntetésénél, akkor sem jelenik meg kimondott kormányzati célként és sikerként a jogerősítés mint a társadalmi igazságosság szerves eleme.) Valószínű, hogy az új létbiztonságokat csak valamilyen új típusú, a munkajogok és a szociális jogok ötvözetére épülő konstrukció fogja tudni megépíteni (Castel, 2004).

További aggasztó momentum az a társadalmi hatás, amelyet a nyertes és vesztes csoportok összetétele fejez ki. Furcsa ellentmondás, hogy az újraelosztás változtatása inkább felülről lefelé látszik átcsoportosítani forrásokat, és mégis: a szegényebb csoportok legalább annyiszor vesztesek, mint nyertesek. Ennek egyik oka, hogy a források nem a legszegényebbeket, hanem a majdnem szegényeket, az alsó középosztályt, vagy épp az ugyancsak távolról sem gazdag középosztályt kedvezményezik. Ez (megítélésem szerint) azért nem támadandó, mert egyrészt ezen csoportokhoz tartozók jelentős részének is szűkösek a forrásaik, másrészt – szeretjük vagy sem – szociológiai alapigazságról, majd azt mondtam, törvényről van szó. A szegényeknek és legszegényebbeknek ugyanis akkor lehet *hatékony* segítséget, megfelelő forrásokat juttatni, ha sem látszat, sem valóság szerint nem kapnak több közös forrást, mint a nem túl sokkal felettük lévők. Ők együtt (a szegények és a közepes helyzetűek) a társadalom túlnyomó többsége. Többek között az ilyen típusú, kicsit és nagyon szegények közötti feszültségek elkerülése *tisztes színvonalú ellátás mellett* az egységes, mindenki számára hozzáférhető rendszerek előnye. Ennek ellenére nem biztos, hogy a legszegényebbek háttérbe szorulása a mai helyzetben társadalmilag célszerű, túl azon, hogy emberileg nehezen elfogadható. Az pedig bizonyosan ellentmond az igazságosság követelményének, hogy jó néhány lépés csak a felső középosztálynak, vagy épp a legjobb helyzetűeknek kedvez.

Végül a legnagyobb probléma a szándékok és a megvalósíthatóság közötti távolság. Igaz, az intézkedések eredményességét nem tudom előre becsülni. De végső fokon a szegénység közös és egyéni nyomorúságot, szűkösséget jelent, a kirekesztés, a kohézió hiánya mögött pedig a növekvő egyenlőtlenségek is meghúzódnak. Itt nem zérus-összegű játékokról van szó: *forráshiány források nélkül nem szűnik meg*. Sem a szegénység

nem csökkenthető, sem a kohézió nem erősíthető nagyon jelentős anyagi és emberi erőforrások mozgósítása nélkül. Ezek a források azonban hiányoznak. A példák tetszés szerint sorolhatók. A szakiskolák fejlesztése például a fejlődés fontos mozgatója lehet. De ehhez jobb, „átképzett” pedagógusok, másként felszerelt iskolák is kellenének. Európai források vannak, szerepelnek is a szegénység és kirekesztés elleni Nemzeti Cselekvési Tervben – de messze nem elégségesek. Az új családi ellátások szerkezete – az én értékrendem szerint – jó, de az átlagos színvonal keservesen alacsony. 1990-ben a családi ellátások (családi pótlék, gyés, gyed) együttes összege a GDP 3,7 %-a volt. Igaz, a gyerekek száma akkor 10 százalékkal több volt, mint 2005-ben. Az ellátások aránya azonban a gyerekek számánál sokkal rohamosabban csökkent: ma többféle családi ellátás van (gyet, gyermeknevelési támogatás). De az alig kevesebb, 2,2 millió gyerekre jutó összes ellátás csak a GDP 1,5%-át teszi ki. Ez a reálértékek drámai csökkenését jelenti. Az átlagos családi pótlék a gyerekek ellátásának minimális költségeiből a harmadrészt se igen fedezi. A tervezett iskolai deszegregáció társadalmi elfogadásának előfeltétele az iskolák sokféle adottsága közötti színvonal csökkentése. Egy ilyen kiegyenlítéshez számottevő forrás szükséges.

Egyelőre a 100 lépés programban nem annyira többletforrásokról van szó, mint szerkezeti átalakításokról. A sokszor ambiciózus célok fedezete nem látszik. Az 5. táblázat azt próbálja meg felbecsülni, hogy az egyes intézkedéscsoportok hogyan függnek össze költségvetési kiadásokkal és bevételekkel. Ezeket a GDP százalékában (ezrelékében, tízezerlékében) adja meg. A nyilvánosságra került adatokból egyelőre pontosan csak az adóintézkedések és a családi ellátások költségvetési hatása ismert. Néhány más esetben a hatás közelítően becsülhető. Ha ez nagyon kicsi, néhány tízmillió, azaz a 24 000 milliárdos GDP milliomod része körül van, akkor a táblázatban 0 szerepel. Az üres cella azt jelzi, hogy feltehetően nincs adott típusú költségvetési kihatás.

5. táblázat. A 100 lépés program költségvetési kihatásai
– becslések a GDP százalékában (ezrelékében, tízezerlékében)

	Költségvetési bevételei többlet	Költségvetési kiadási többlet	Költségvetési bevételesökke- nés	Költségvetési kiadáscsök- kenés	Teljes hatás, kv. növelő=+, kv. csök- kentő=-
Munkanélküliek	0	0		0	0
Gazdaság fehérités	0	0,001	0		0
Oktatás		0			0
Családtámogatás	0,005	0,2		0,03	+0,2
Egészségügy	0	0			0
Lakás		0,1			+0,1
Adó, áfa			0,7		-0,7
Adó, SZJA			0,3		-0,3
Adó és járulék, egyéb			0,3		-0,3
Összesen	0,005	0,301	1,3	0,03	-1,0

A táblázat legfontosabb tanulsága, hogy a tervezett intézkedésekre nincs, vagy alig van többletpénz. Többek között azért sem, mert az összes tervezett kiadásnövelés a töredékét (negyedét) sem éri el a bevételek csökkentésének. A struktúrák változnak, vagy változnának, és többnyire jó, a több igazságosság és nagyobb hatékonyság irányába. Ez azonban pénz nélkül nehéz kérdéseket vet fel. Általában a pénzek átcsoportosítása a teljes összeg változatlanlansága mellett (legyen szó segélyezésről, családi ellátásról, közgyógy-

ellátásról, szociális otthonok normatívájáról, munkanélküli ellátásról) szükségképpen azt jelenti, hogy lesznek vesztesek – egyének, intézmények, esetleg meghatározott csoportok. Adott esetben ez elfogadható, vagy elfogadtatható lehet. Ilyen szűkös anyagi keretek mellett azonban fennáll az a veszély, hogy az eredeti célok nem pontosan követhetők, a papíron elvégzett számítások a valóságban félrecsúsznak. A vesztesek nem a jó helyzetűek lesznek, hanem – többé-kevésbé véletlenszerűen, jogszabályi rövidzáratok, végrehajtási hibák miatt – a legvédtelenebbek, esetleg azok, akik még épp a víz fölött tartják a fejüket. Ennek ellenére érdemes bizonyos kockázatokat talán a rosszabb helyzetűek nevében is vállalni, hogy a rendszerek javuljanak. Ám ehhez világossá kell tenni egyrészt, hogy fennáll a szándéktalan tévedés kockázata, amelynek korrigálását a kormányzat vállalja. Másrészt azt is ki kellene mondani, hogy a források bővülésével kormányzati szándék az új keretek jobb kitöltése, magyarán a '100 lépés' programban ki-fejeződő kormányzati célok nemcsak retorikai, hanem valóságos közelítése.

A baj az, hogy a jóléti források bővülésére annak ellenére kevés a remény, hogy ezt a társadalom állapota is, közvéleménye is igényli, és az EU régi és új tagországai közötti növekvő jóléti szakadék feltöltése éppenséggel megkövetelné. Az 5. táblázat számaiból világos, hogy komoly költségvetési hatása csak az adócsökkentésnek van, éspedig olyan értelemben, hogy csökkenti az állam bevételeit. A legfelső áfakulcs kisebb, fokozatosabb csökkentése, és a felső szja-kulcs szinten hagyása legalább a GDP fél százalékát, mintegy 120 milliárd Ft többletforrást jelentene a ma tervezetthez képest. Ez nem sok – de éppen a 100 lépés program céljai szempontjából nézve bővszaru. Ugyanakkor a versenyképesség szempontjából ennek az adócsökkentésnek, kivált az szja-csökkentésnek – nemzetközi tapasztalatok szerint – bizonyíthatóan *semmi* jelentősége nincs. Arról van tehát szó, hogy a kormányzat minden jó szándéka, retorikai elkötelezettsége kevés, ha a gazdaságilag erősebb csoportok folyamatosan a társadalmi szolidaritás ellenében érvényesítik érdekeiket.

Jegyzetek

- 1 Az Egyenlítő 2005. novemberi számában A 100 lépés program – Ellentmondásos előrelépések címmel megjelent, 2005 júliusában lezárt tanulmány kissé módosított változata, amely a lehetőség szerint figyelembe veszi a 2005. októberig bejelentett lépéseket is.
- 2 Az előmunkálatok részben a mai ISZCSEM elődjénél, a METHOD-program keretében, széles szakmai és civil részvétellel, részben a MeH Stratégiai Elemző Központjában, a Népesedési Kormánybizottság részvételével folytak.
- 3 Commission services document on implementation and update reports on 2003–2005 naps/inclusion. First draft, October 2005.
- 4 Szalai Júlia (2004, 2005): A jóléti fogda. *Esély*, 2004. 6. 19–36.; 2005.1. 3–32.
- 5 A júliusig megismert program alapján a költségvetési kiesés az áfa miatt 166 Mrd Ft, az szja miatt 66 Mrd Ft, az iparűzési adó miatt 16 Mrd Ft, az Eü-hozzájárulás miatt 65 Mrd Ft. A szociális törvény tervezett módosításai a családtámogatásnál 26 Mrd Ft, a gyesenél 7,7 Mrd Ft többletkiadással számoltak, és a többi módosításnál is hasonlóak, vagy ennél jóval kisebbek a kiadásnövekmények. Az összegek azóta módosultak. A számokhoz nem tudtam hozzáférni, a nagyságrendek (lásd 5. táblázat) kevésbé változhattak.